

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 20. vsakega mesca.

Velja celoletno 2 gld. — polletno 1 gld.

List 3.

V Celovcu 20. marca 1877.

Leto IX.

Zajida.

(Novela; po virih spisal Jos. Cimperman.)

(Konec.)

Nekoč se verne Musa z bogatim plenom iz pustinje domú. Ž njim pride nekov šejk, ki je imel mnogo čred in lepo imovino v vasi Druzov. Ta šejk je bil Zajidi po bratu namenjeni ženin. Hodita okrog stanovanja obeh deklet, navidezno, kar brez vsega namena. A Zajida in Viktorina skrivaje zapazite ogleduha in lahko vganete njiju namere: da hoče namreč šejk z bratovim dovoljenjem vropati Zajido, jo odpeljati in prisiliti, da mu postane soproga.

Sedaj je bil dober svet drag. Aleksij je bil že izročil svojemu gospodarju odkupilo. Bil je prost. Kakor hitro sta se odstranila zvitá ogleduha, poročí Zajida Aleksiju, kaj hoče storiti brat šejk. On jo pregovori na beg v lepo domovino Helenov. Berž pobere Zajida vso svojo imovino v denarjih in dragotinah. Aleksij preskerbí konjev in podajo se vsi na pot proti pustinji. Arabci so videli vse, a menili so, da gredó na lov, kakor navadno; torej se nikdo ni zmenil za-nju in jih ni vprašal, kamo so namenjeni.

Blesteče zvezde prižge noč po nebu, ki nemirne gledajo na priprave sklenjenega hudodelstva, koje se ima zgoditi. Brat prodaje svojo lastno sestro! Polnoči je že, nečloveška kupčija je sklenjena, svota v svetlih zlatnikih odšteta. Musa in šejk se pripravljata izvršiti svoje peklensko delo. Tiho so njihovi priverženci obstopili hišo in eden izmed njih dobro znan z nje notranjimi prostori, gre na streho, da odpre tovarišem pot va-njo. Po perstih se splazijo noter — ali vsi prostori so prazni in povsod v hiši se vidi velik nered. Postelji Zajidina in Viktorinina ste prazni!

Spogledajo se vsi in začudeni molčé.

„Ptica je ušla,“ izpregovori poslednjič Musa s prikritim serdom.

„Izvestno oprezovajo še v gozdu na kako divjad. Poterpimo do jutri in vjamemo jih lahko brez vsega zgledovanja, one ničesa ne slutijo,“ pristavi šejk, in vse hiti v gozú ter se poskrije med platanimi in cedrami v zakotjih,

kojih ni manjkalo v okrogu. Pride jutro — mine poldne — nastopi zopet noč — a begunov ne zapazi nikdo! Musi in šejku se posveti v možganih, da ste morali dekleti kaj izvedeti o njiju nakani in ste ubegnili; a kamo? one niste znali pot. — Aleksija se ni spomnil nikdo.

Med tem, ko jašejo zasledovalci sem ter tje po gozdu, počivajo beguni na meji brezkončne pustinje, kamor so s silnim podenjem konj dospeli v enem dnevu in dveh nočeh. Konji se pasejo po travi, oni pak spé ali se krepčajo z jedili, seboj prinešenimi. Aleksij tolaži dekleti, da ste zdaj že brez skerbi, kajti veter poslednje noči je zamel sled za njimi, svetuje njima pa, premeniti svojo obleko z gerško. Radovoljna sprejame Zajida ta predlog. Dá mu dva draga kamenja, naj ju prodá in preskerbi, kar je potrebnega, kajti mošnje z zlatniki so shranjene v tovorih njenih konj.

Kmalu se verne Aleksij z nakupljeno obleko in da Zajidi še ostanek od izkupička za kamena, ki ga ni porabil.

Zajida ga začudena gleda, kakor človek, ki ne umeje, da moreta biti dva takošna kamena toliko vredna. Potem se jame preoblačiti in Viktorina jej pomaga.

Ta čas pride mimo gerška tolpa in tej se pridružijo beguni ter popotujejo ž njo skoz Egipet in Palestino v sveto mesto Jeruzalem, kjer se Zajida ne more prečuditi razvalinam nekdanjih krasnih velikanskih palač in prelepim hišam in vilam. Tudi ni skoro ničesa umevala Zajida, ko je Aleksij pripovedoval Viktorini o Golgoti, o grobu prvega kristijanskega kralja, o Kristusovem križu, o sv. Heleni, kot odkriteljici sv. križa, o Longinu, o božjem grobi, ob ustajenji itd. Aleksij pojasni Zajidi marsikaj, o čemur upraša, a pristavi tudi, da vsega, kar pripoveduje sv. pismo slavnega o teh svetih krajih, ona kot Mohamedanka ne more umeti.

Takove pogovore je imela Zajida z Aleksijem in Viktorino v gerškem samostanu v Jeruzalemu, kjer so kot pobožni romarji vsi bili preskerbljeni z vsem potrebnim, dokler so bivali ondi.

Ravno tistega časa se je pripravljala v samostanu na odhod tolpa, namenjena potovati do meje Grecije. Zopet se naši beguni veseli pridružijo novi družbi.

Aleksij in Viktorina sta se bila zelo privadila eden drugega in njuno obnašanje je pričalo, da se ljubita. Aleksij je bil vitke rasti, ognjevitih črnih oči in obraz je pričal o njegovem ponosu in rodu. Njegove domovine obleka se mu je krasno pristovala in kdor ga je videl, moral je vesel priznati, da je lep dečko. In Viktorina, s svojim nagubanim belim ovojem, v svoji zeleni verhni obleki, s hlačicami nad gležnji skupaj zavezanimi in s črevljici od rumenega usnja, ako je stala poleg svojega ljubljencea, ni bilo najti lepšega para in vsak, kdor ju je srečal, voščil jima je vse dobro in lepo. Celó Zajida se je čudila, ko je videla Aleksija in Viktorino pervikrat v domači nošnji. Pri nas doma, si je mislila, kako neokusno opravo imajo celó šejki, kako mertvih in jednolikih barv je njih obleka, da so jednaki podzemskim demónom. Hu! zaviti v svoje burnuse, s svojim orožjem — kako okorni, kako neznatni so v

svojih širokih platnenih haljah! „Oj, Viktorina!“ pravi glasno, „svet hrani v istini velik zaklad lepote in različnosti. Zelo hvaležna sem svojemu dobrotnemu Alahu in njegovemu proroku, da mi je naklonil srečo, tebe najti, sicer bi ne bila videla tega krasu pač nikdar. Jaz v svoji puščini nisem imela niti pojema o vseh teh izverstnostih, draga ljubica moja,“ konča Zajida in vroče poljubi Viktorino na gladko, lepo čelo.

Ko necega dne počivajo naši beguni v senci platán, poleg studenca, ki je prijazno mermrajoč mimo njih podil svoje bistre valove, pristopi k deklicama berdák mlad mož, koji je pred nekaterimi dnevi njih tolpo pomnožil s svojim in svojih ljudi pristopom.

Prišlec je bil greški knez Ipsilanti. Zapazil je takoj pri svojem pristopu k tolpi krasni ženski, a ni imel dosedaj prilike, se njima približati.

Zdaj pa je bil čas ugoden, da se med tem, ko se pasejo konji njegovi, malo pogovori s svojima popotnima tovarišicama. A silno se mu čudno zdí, najti dvé odaliski, koje pri njegovem pristopu obmolkneta in njegov pozdrav vrneta le z lahkim poklonom.

„Pozdravljam vaju, prekrasni roži iz Abide! Dovolite mi, da se moje oko malo veseli nad vajino lepoto!“

Deklici, v zadregi, se mu zopet priklonite. Ipsilanti, pak upré svoje temno oko v Zajido in kazoč Viktorino dalje govori: „Tù, kaj ne, je moja zemljakinja, in ta ni res, po naše preoblečen angelj,“ pravi ter poljubi obema roke.

„Ta-le svetlost, je Zajida, hči kneza Arabcem. Z manoj gre v moje rojstno mesto,“ reče Viktorina in se globoko prikloni. Tudi Zajida naredi globok priklon in položi roke na persih navskriž.

Potlej pripoveduje Viktorina osodo svojo in Zajidino. O smerti starega emira, o sklenjeni odpeljatvi in pobegu ter konča svojo pripoved s tem, da je Zajidi namen, za vselej ločiti se svojih step in postati Grekinja.

Z vidnim sočutjem posluša Ipsilanti tragično dogodbo obeh. Priserčno obžaluje terpljenje, katero je morala prestati lepa kneževska hči in reče ginjen: „Zajida, tako mladi ste še, a tako nesrečni! Toda, ne obupajte. Tudi pri nas v Greciji vzhaja solnce sreče, in na naših tleh cveteva roža zadovoljnosti in ljubezni.“ In prime jo za roko ter jej pogleda v lepe oči, v kojih so blestele se svetle solze.

„Meni ne cvete na zemlji nikaka sreča,“ jeclja Zajida komaj razumno, in solze se jej vternejo po lici.

„Naj poljubim te solze, ta kras, te bisere ženske nedolžnosti,“ pravi mladi knez in jej goreče poljubi roko.

„Daleč sem od domovja, daleč od groba svojega dobrega, ljubega očeta, daleč od svojega brata, kojega naj poboljša Alah in prorok! Tujka sem in bodem, naj se obrnem kamor hočem,“ djala je s slabim glasom Zajida, tresoč se po vsem životu.

Zdajci se čuje strel, v znamenje, da je tolpa pripravljena za daljno pot.

Hitro se obrnete dekleti, priporočevajoče se knezu, a ta prosi, biti njima spremljevalec, da bi dalje vžival srečo in veselje njiju družbe.

Ravno ko je odhajala, dospejo k tolpi, zasedejo svoje konje, koji so jih že čakali, in potujejo z Ipsilantijem v družbi dalje ter se ne vstavijo preje nego na večer v Eliosu, nekej vasi blizu doma.

„Veseli se, Zajida,“ izpregovori Viktorina, ko hči pustinje povživa preprosto svojo večerjo, obstoječa iz nekaterih datelnjov, koje omaka v razpuščeno surovo maslo, „veseli se, jutri zarano pozdravimo domača svoja tla in vsega terpljenja bode konec.“

„Meniš li, da bode to veselo pozdravilo tvoje domovine moje gorjé vtešilo, rane mojega serca izlečilo? Oj, Alahu in proroku je znano, kako moje serce kervavi, kedar mislim: ti ne bodeš več gledala ponosnih domačih gorâ in dolin, ne čula domačih pastirjev rogov in nič več objemala svojih dragih! Vsej tej nesreči pak je vzrok jedina tvoja naglica, tvoja lehkomiselnost,“ vzdihuje Zajida polna bolestnih spominov.

„Naj vtihnijo ti elegični glasovi, tebi se razcveteva sreča v vsej svoji lepoti. Mladi knez Ipsilanti ima o tebi visoke misli. Povsodi te spremlja kot tvoj dobri duh. Verjemi, tu je ljubezen vmes, ljubezen, kakoršno občuti le Grek: brezkončna, kakor sinjega neba obok, ki se razprostira nad zemljo,“ odgovori Viktorina, svoj pogled vpirajoč v Zajido, kakor da hoče pogledati v globino njenega serca.

Zajida molči in poveša svoj pogled v tla; a v serci premišlja besede prijateljice. Da jo knez ljubi, izpoznala je že sama iz različnih znamenj, ali pa je more ta ljubezen pripeljati do srečne sverhe ali ne, o tem sama sebi ni mogla dati odgovora.

Nenadejano stopi Ipsilanti med dekleti in globoko njima se priklonivši, poljubi zopet obema roke, in reče Zajidi: „Veseli naj se roža pustinje! Červa, ki je glodal njeno lepoto in njenega življenja kal, tega ni več. Musa je mertev! Ravno zdaj sem izvedel od nekaterih ljudi, da je bil napadel nekovo potujočo tolpo, a vjeli so ga in ubili potniki ter pustili mertvega na mestu. Njegovi ljudje so ga pobrali in bežali z njim v gore. In še veseli so neki, da so ohranili si život in niso prišli v sužnost. Pripovedovalci so bili tergovci, možje, kojim se sme popoluoma verjeti,“ dostavi Ipsilanti s posebnim povdarkom.

Zajida, ako prej serdita na brata, se pač ne more premagovati, da se ne bi izjokala in z resničnim sočutjem obžalovala bratove smerti, vroče želeč, da bi prišel bil na Alahovo in prorokovo stran. — „Oj, sedaj sem popolnem zapuščena,“ vzdihne in omahne Viktorini v naročje.

Mladi knez Ipsilanti poskuša z nežnimi, prijaznimi besedami utešiti krasno hčer emirovo. „Ti nisi zapuščena na sveti, ti kras pustinje! Jaz hočem biti tebi podpora na poti življenja. Po cvetlicah bodeš hodila in rajska vonjava se bode širila okrog tebe! Kleče te prosim: bodi meni soproga! Jaz te ljubim, kakor le more ljubiti smertnik, ljubim te z mladeniškim ognjem in upajoč izpolnitve svojih vročih želj dvigujem k tebi svoje oči!“ To rekši jo objame in viharno pritisne na svoje veselja kipeče prsi.

Zajida se ne brani. Različni občutki vznemirjajo jej serce, ker je čula sladke besede ljubezni iz ust lepega moža. Nje misli so vse zbegane in skoro

ne čuti, ko jo Ipsilanti večkrat poljubi in ne čuje, ko jo nazivlja: „večno moja soproga!“ —

Viktorina néma gleda to izjavo veselja in sklene roke ter moli očeta ljubezni, ki je tako čudovito njej na srečo obrnil osodo njene prijateljice.

Vesela se pomenkovata zaljubljenca dokler ju pozna nočna ura ne pozove k počitku. Zajida sanja vso noč o njej in v predčutji že vživa novo srečo, katero jej je do sedaj kakor nevoščljiva mačeha prideržavala osoda.

Ko drug dan stopijo popotniki na greška tlà, koja so vsi smatrali kot svoja, pridejo jim v oči solze in vsi pokleknejo ter pobožno poljubijo drago perst, hvaleči večno dobroto, da jih je rešila sužnosti in preteče jim opaznosti.

Brezkonečne radosti vrisek se razlega okrog, ko zopet vstanejo in poljubovanja in objemanja ni konca. Poslednjič se pač vleže radost; odločijo se nekteri proti vzhodu in drugi proti zapadu, zaostalim voščeč srečno dospeti k domu.

Ipsilanti s svojim spremstvom in Zajida pa Viktorina ostanejo ter se odpravijo proti Grecije stolnem mestu v presrečne Atene. Med potjo se pogovorita zaljubljenca o vseh potrebnih stvareh in skleneta: da prestopi Zajida k greškemu obredu potlej pak podá mlademu samostojnemu knezu javno pred oltarjem roko v zakon.

Knez je bil neizrečeno vesel, da je Zajida tako rada obljubila pristopiti k njegovi veri.

Sicer je napravljajal pozneje prestop iz ene v drugo vero Zajidi mnogo skerbí in nekatero noč ni zaspala zbog tega, a prava ljubezen premaga vse ovére, njej se umičejo gore in doline ter prominjajo v krasno cvetoče planjave. Počasi se umiri Zajidino serce in postane Grekinja in izpoznovalka in častilka pravega Boga.

Ta dogodek je obrnil na-se vso pozornost prebivalcev atenskih in v visokih in nizkih krogih se ljudje niso pogovarjali o drugem, nego ob Ipsilantiju in Zajidi, tem presrečnem paru. Vse je občudovalo in hotelo videti krasno hčer pustinje, ki je že bivala v knežjem gradu Akropolu, obdana z vsem krasom, ki se pristuje njenemu stanu. Še bolje pa so se čudili Atenčani, ko po preteku nekaterih tednov prelepa Klotilda, kakor se je po prestopu k greški veri zvala Zajida, v dragoceni obleki, okinčani z zlatom in biseri, poleg Ipsilantija pri oltarju slovesno poterdi dano mu sladko obljubo ter postane njemu soproga.

Med njiju odličnimi svati sta bila tudi Aleksij in Viktorina, ki sta ob enem ž njima šla k poroki. Ipsilanti in Klotilda sta se večkrat pozneje v sredi svojih rumenolasih otrok spominjala njih čudnega snidenja in pri takih prilikah vselej dejala: da se zakoni sklepajo v nebesih!

Zgodovinske in potopisne čertice.

(Spisuje L. Ferčnik.)

(Dalje.)

Zvečer je bila napovedana bakljada. Ker je dež tako neusmiljeno lil, je vse popraševalo ali bo ali ne bo? Moj zadrug, berlinski doktor filozofije

Ludovik Cviklinski se je nekoliko obotavljal, ker je na Pruskem že videl dosti svečajnih bakljad — a naposled zmaga radovednost. Bakljada bi bila že primerna glavnemu mestu, če ne bi je bil dež kalil; dež pa jo je nekoliko na smeh postavil.

Bakelj je bilo zadosti, a kakošni ljudje so jih nosili? Napovedano je bilo, da se bodo bakljade vdeležile dijaške zadrage ali „buršenshaften“, mojsterske cehe in mnogotere družbe. Res so prikoračili, vsi černi od smolnega dima nekteri vseučiliščni dijaki v polnem „biksu“, v visokih škornjah, z usnjenimi zapestnicami do laket, čepičke na glavi, cviker na očeh, sabljico v rokah, z njenimi nožnicami pa po blatnem tlaku žvenketajoči. Mojstri pa so svoje baklje izročili svojim pomočnikom ali učencem, katerim je delalo veselje, z bakljami se igrati in moško stopati v verstah. Tudi pri tej priliki je bilo „švin-delna“ dober porejion!

Zdaj pa, dragi čitatelj! posloviva se od Mnihovega. Zavzel se boš znabiti in rekel, ali že? Je to vse, kar se da ondi videti? Ne, ne! videti je še mnogo kaj, a boljši je, da greš sam tje, ako te veseli. Stalo te bo že nekoliko več bavarskih grošev, imel boš pa tudi več veselja, kakor brati tó suhoparno pripovedovanje in popisovanje. L. 1860 sem ogledal 5 ladjino baziliko sv. Bonifacija s prelepimi stebri iz sivega tirolskega marmorja, v kateri se vidijo vse strešne špere, rjave in deloma pozlačene. Takšne bazilike so kaj primerne za južne kraje, za naše hude zime pa niso, zlasti, ako nam cerkve niso le za oči, nego tudi molišča. V ogromnih prostorih se 3 oltarji skoraj zgubé. — Obhodil sem takrat tudi vse sobane stare in nove pinakoteke, gliptoteke, obiskal pokopališče in ondi videl mnogo lepih spominkov; pogledal sem v Švantalerjev muzej, stal sem pod „Bavarijo“ — v njeno glavo pa nisem hotel zlesti. Vse te zanimivosti tudi tebi priporočam, naj jih ogledaš, ako te sreča, vlak ali pa nezgoda pritira v metropolo bavarskega piva, v kratkem pa glavno mesto Bismarkovega pašalika. Kralja ni bilo pri odkritji spominka njegovega očeta, a Mnihovčanje in Bavarci niso ga dosti pogrešali; vsaj videl sem, da je po gostilnicah ljudem le dobro dišalo pivo in kar so hotli piti in jesti.

Drugi den ob 8 sem bil že na centralnem kolodvoru. Pa je sam za-se že precej veliko mesto, toliko ima poslopij, tovarnic, skladišč, vozišč, čakališč, stanovališč, kolej, kolejsnic in prostorov, da se vlaki sestavljajo za železnice vseh štirih, osem ali 32 vetrov. —

Od Mnihovega do Lindav-e in Bregenca.

13. oktobra. Po kolodvornih lopah so bile na stene prilepljene oznanila, kakor rjuhe velike, natiskane z debelimi čerkami, ktere bi se dale še brez očal otipati. Vabile so te ene v Lindavo in čez bodansko jezero v svobodno (?) Helvecijo, druge proti Renu in na Francosko; jaz sem ostal zvest svojemu namenu in kupim vozilni listič tretjega razreda do Lindave. Zakaj tretjega reda? v drugem se mehkeje sedi. Pač se mehkeje sedi, vendar hitreje ne vozi in kdor hoče se seznaniti z ljudstvom, to doseže le v kupejih tretjega razreda.

Potniki drugega razreda so si enaki; kakor v Avstriji, tako na Nemškem — povsod francoska noša, in enaka ali vsaj podobna olikanost.

Bavarska vlada je pač lahko izpeljevala svoje železnice po obširnih svojih ravninah —; treba je bilo le „švelarje“ ali podboje v zemljo zagrebsti in koleje ali šine po čez pripeti, ob straneh pa količe zabiti in čerta je bila dodelana. Tam ni dolgih predorov, niti globokih prekopov, niti visokih nasipov; potoci in rečice so pohlevni kot jagnjeta, plazov in poplavorov se ni nikjer bati, nikjer visokih klancev, da bi bilo treba priprege. Vse drugači, mnogo težej in dražej se morajo napeljevati železnice med alpami, med katerimi se nahaja več del cisalajtanskih dežel.

Vlak derči po planjavi, kakor tica, memo postaj: Passing, Bruck-Fürstentfeld, Grafrath. Od Passing-a vodi postranska čerta h krasnemu Starenberskemu jezeru, na katerega se mi tudi vežejo mili spomini. Vozil sem se po njem na parobrodu 18. julija 1860, blizu 4 ure poleg vzhodnega obrežja do južnega konca in nazaj poleg zapadnega obrežja. Ko se po jezeru vozimo, začne se nebo zatemnjevali, nebesno obočje je postajalo svinčeno sivo, — solnce se je zakrilo. Na ladjinem poveršji ali krovu je stala gospóda in zerla v solnce skozi zatemnela stekla; tu sem zvedel, da je solnce merčelo. — Kako lepe so jezerove obali! in mnogobrojna poletna stanovališča Mnihovske gospóde, bogatih kupcev, srečnih umetnikov; najljubši kraj pa je Possenhofen in palača vojvoda Maks-a, domovje naše presvitle cesarice Elizabeta. Takrat je nas le hitri vlak o pravem času odtegnil hudi nevihti, ktera je še tisti večer razsajala po bavarski planoti.

Zdaj se vernimo nazaj v kupej, v katerem se danes vozim. Prostora imamo desti, ker smo le trije, pozneje še prisedeta 2 čedno oblečena popotnika, po obrazu Žida. Eden mojih prejšnjih kupejnih tovaršev je iz Miesbach-a in je šel v Kempten. V rutici je imel zavezane mape in katastralne pole in sam je jel pripovedovati, v kakšnem poslu potuje v Kempten. Nek bogataš omenjenega mesta je s svojo gotovino tako-le špekuliral: Nakupoval je velika na kant prišla posestva; ta je potem razkosoval ali po drobnem z velikim dobičkom prodajal. Kajti velikega kapitala ne more kdorbodi naenkrat ugnati, kaj malega in na drobno se pa povsod drago prodaja.

Na ta način je umni kempčan že 60 velikih kmetij razkosoval ali razdrobil. Priprosti človek mi je na mapi pokazal ono posestvo v Miesbachu, ktero je prišlo v pest kempškemu razkosovalcu; bilo je vkup nek 160 oralov njiv, senožet, pašnikov in gore, vse je bilo že razprodano. Vprašam ga, koliko bo mar njega doletelo za trud? „Tisućak“, mi pošepetne. V Kemptenu je pa mnogo Židov; prej ko ne je tudi uni špekulant tega rodú, ali njemu v sorodstvu. Od Grafrata proti vzhodu se vidijo tirolske mejne gore, s snegom pokrite, na homcu ob Amerskem jezeru se leskeče romarska cerkev na Andeks. Dalje so postaje: Türkenfeld, Švabhavsén, Epfenhavsén, ne daleč od te postaje pa mesto Landsberg.

Opazil sem, da imajo v nekterih okolicah vsa krajna imena enake končnice, n. pr. okoli Mnihovga se končajo vse na „ing“: Pasing, Alting itd., v

drugi okolici imajo končnico: „ried“ ali „wang“ ali „hofen“, — kakor imajo tudi ljudje ene okolice enako nošo, in živina enako barvo, život in celo roge, — in vozniki enake vozove, enaki stanovi enako obnašo, kakor imajo tice istega plemena enako perje in petje.

Peljemo se memo postaj: Kavfering, Igling, v Buhloe pa se pol ure mudimo, ker se tam strinja čerta iz Avgsburga. Kdor hoče južinati, dobi v kolodvorni restavraciji prav dobre jedi in pijače po ceni. Okolica je zelo podobna Grobniškemu polju na Koroškem, široka planjava z lepim in menda rodovitnim poljem. Tudi mahovja je nekaj; po njem se je pasla črna in balhasta goveda srednje velikosti. —

Od postaje Pforzen proti Kaufbeuern se začne nizko hribovje, po ravnini pa je sem ter tje močvirje. — Iz homca gledajo obširna poslopja nekdanjega samostana „Irrsee“, zdaj norišnica. „Pietus ad omnia utilis.“ Poslopja, ki jih je svoje dni zidala pobožnost, sedajne dni rabijo tovarnam, kasarnam, norišnicam in drugim zavodom. —

Kaufbeuern je obertnijsko mesto in ima več tovarn. Rečici, ki zbira okolične vode, se pravi: „Wertah“. Na postaji prisede človek iz kempenske okolice, konjski kupec. Moj prejšnji znanec in prišlec zapleteta se kmalo v živahen razgovor o kupčiji, o konjih itd. Ko mu Miesbahčan pove in razlaga, kako pomaga bogatemu kempčanu veliko posestvo razkosovati, ga konjski kupčevalec zaupljivo popraša, koliko bo mu neslo mešetarenje. Miesbahčan noče z resnico na dan, uni pa se ne da, kar bodi odgnati. Naposled pa mu reče: „kakih 300—400 gold.“ Jaz sem se delal, kot da se ne zmenim za njih pogovarjenje —; mislil sem si pač, pri kupcu ne pozvedaj, koliko ga stane blago, pripraviš njega v zadrego, sam pa skupiš laž. (Dalje prihodnjič.)

Máterina bolést.

(Prevèl J. Carpenter.)

Tam v sredi log obdaje
Samôten dóm, prepróst,
Iz njega, vá-nj zahaje
Otožnost in britkóst.

Sin v bóji mora stati
In suče ostri meč;
Domá žaluje mati,
Gorjé Bogú tožéč.

Domov gredó veseli
Zmagalci iz vojské;
Kar v družbi jih je celi,
Objél ni jeden njé.

Sovražna vzela roka
Njé sinu je glavó,
Obupna mati joka,
Ne vtéši je níkdó.

Vsak dan gré v log, vprašuje:
Kdaj verne sin se, kdaj?
A jeka oznanuje
Le tóžbe glas nazaj!

Sabinka, slovenska junakinja.

Povest iz začetka XV. stoletja.

(Spisal Andrejčkov Jože.)

(Dalje.)

Noč je bila že zdavnej razprosterla svoja temna krila po okolici, in trudni meščani pospali so sladko v svojih posteljah nenadjuje se nič hudega. Le tu pa tam svetil je še kdo v svoji sobi, kateremu bodi-si preobile skerbi niso dale pokoja, ali pa mu je bil dan prekratek dovelj se navžiti posvetnega veselja, in si je v ta namen še noč izposodil ter povabil svoje tovariše k godbi in majolki vina, da bi se ž njimi zabaval in čas krajšal, katerega ni znal drugače porabiti.

Iz temnih ulic prikrevsá nočni čuvaj s svetilnico ter se urno bliža enemu svojih tovarišev, ki je sedel na debelem kamenu sredi terga podpiraje glavo z rokama in menda dremal.

„Ti spiš in nič se ne brigaš za svoj posel,“ jame prvi kregati na kamenu sedečega čuvaja ter ga pomaje za glavo, „meniš, da bom jaz sam stražil, ko dobivava obadva enako plačo? — Lej, ondi-le na onem griču gori velik ogenj, delj časa ga že opazujem. Kaj praviš, kaj to pomeni?“

„Je, kaj bo,“ pravi ta čmerno, nevoljen, da ga tovariš po nepotrebnem budi, „gorelo bo kje, gorelo: paštva ali pa skedenj. Je že kaka premalo pazljiva babnica hodila z gorečo tersko pod streho, je pa zasmodila.“

Med tem se pokaže še drugi ogenj, — kmalo potem tretji, — četerti, in kmalo je migljalo vse polno ognjev po bližnjih in daljnih gričih.

„Za božji čas, to so gromade!“ vsklikneta oba na enkrat preplašena, Turki so v deželi!“ —

„Turki!“ jameta kričati potem na vse gerlo ter tečeta od hiše do hiše nabijaje po durih in oknih, da bi izbudila prebivalce.

Strašno je donelo imé „Turki!“ po černej noči ter budilo meščane. — Vežne duri so se jele hipoma odpirati, vse je vrelo na terg, nekteri komaj za silo oblečeni, ter zerli po okolici, kjer so se vedno bolj množili ognji.

„Bežimo, Turki pridejo! Pojdimo v gore in hosto, da nas ne dobodo!“ svetovali so nekteri, ki v prvem strahu niso vedeli boljšega sveta pomagati si.

„Najbolje bo, najbolje, umakniti se tem kervolokom,“ priterjevali so drugi. „Kogar dobijo v pest, ne bo se mu dobro godilo, živega bodo derli, ali pa ga nabodli na kol, da se bo pekel na solncu, kot gad na križišču. Takova je turška navada.“

Strašna zmešnjava je bila po vsem mestu. Ljudje so begali sem ter tje, sami ne vedé, kaj bi počeli. Ta ali uni je zgrabil kako reč, da bi jo odnesel v goščavo, pa kmalo jo je zopet popustil, ker se je zdela pretežka, ali pa si je domislil, da bi mu kaj družega bolj koristilo. — Le z veliko težo zbrali so nekteri pogumni možaki nekaj manj boječih meščanov na tergu, da bi se

posvetovali, kaj je v naglici storiti: ali mesto prepustiti sovražniku ter se umakniti v gore, ali pa ga braniti do zadnje kaplje kervi, ter raji umreti kot kerščanski junaki, nego pustiti, da bi neverniki sramotili njihna svetišča in gospodarili po njihnih hišah.

V tem hipu prikaže se nenadoma med zbrano množico Ožbe v bojni opravi, z mečem v roki, kot bi bil ravno kar namenjen v vojsko.

„Meščanje!“ nagovori nazoče s krepko besedo, „že se bližajo neverni Turki našej deželi, in preden bo morda jutri posijalo solnce, bodo že teptala kopita turških konj naša polja in vinske gorice. Grajščak me toraj pošlje k vam, da vas opomnim, ne zapuščati mesta ter se skrivati po gorah, ker to bi vam malo, ali pa celó nič ne pomagalo, ako Turki podjarmijo deželo, temuč združite vse moči, pripravite se na boj, kolikor vas je zmožnih mladenčev in možakov, ter ovirajte sovražnika vsaj toliko časa, da se zbere kaka večja četa brambovcev in pride pomoč tudi iz sosednih dežel. Bog, ki je edino pravi, pomagal nam bo, da zmoremo srečno Muhamedove sinove ter jih poženemo v beg; vanj zaupajmo terdno!“

Kakor živa iskra prešinile so mladenčeve besede serca vsem meščanom ter obudila v njih pogum. Brambovska četa naraščala je vedno bolj in bolj, mlado in staro, ženske in moški gnjetli so se na tergu ter kričali: „Bog nam pomore! Alahove častilce hočemo poteptati, kot črve v prahu!“ — Vsakdo je hotel biti med bojniki za blagor domovine in sv. vere. —

Celo noč so se delale po mestu priprave za boj. Stari, zarjoveli meči, sulice, loki, vse je prišlo zopet na dan, in kar je kedo zgrabil v naglici, prišlo mu je prav za brambo. Kjer je bilo zidovje kaj poškodovano, založili so nove kamene, tu pa tam zabili močne kole, zapletli jih s protjem ter zametali s perstjo. Najimunitnejše Radgonske gospé prevzele so težaven posel ter prinašale v košarah na obzidje težko kamenje, da bi ž njim pozdravili drugo jutro Turčina. Na tergu so se zbrale gospodinje, prinašale kotle, napolnovaje jih z vodó ter pripravljale derva, da bi z vrelim kropom spirale sovražnikove rujave obraze. — Vsakdo je bil marljiv in neutrujen, in sivi starci ter ženice z otroci, ki že niso bili več za rabo pri delu, klečali so v cerkvi ter goreče molili k Bogu, da bi jih rešil krutega sovražnika ter jim dodelil zmago.

Le malo je bilo onih, ki so zapustili mesto ter pobegnili s kmeti vred v gozde, bodi si, ker niso bili dovolj preskerbljeni z živežem, ko bi obleganje mesta delj časa terpelo, ali pa so jih prisilile druge okoliščine.

Pri mestnih vratih stala je Sabinka objokana in vtopljená v misli. Ravno kar se je poslovila z Ožbetom, ki je hitel nazaj v grad, da bi tudi ondi pomagal pri raznih napravah za boj. O kako težka je bila ločitev! Saj nista vedela, kaj jima prinese osodepolni dan; se bosta li še kedaj videla živa in zdrava na svetu, ali morda že koga izmed nju jutri pokosi smertna kosa. Pa kaj še smert, ta ne bi bila tolikanj strašna, ali misel, ko bi jo Turki vjeli in odpeljali v sužnost, ta je bila še veliko groznejša. Ožbe jo je sicer tolažil, naj le mirna bode in se izroči v božjo pomoč, da morda ne bo tako hudo, ker se nadjajo ob kratkem obile pomoči od vseh krajev, pa kedo jej je mogel zago-

toviti, bo pomoč li še o pravem času prišla? se ne bo li že morda polmesec svetil na stolpu Radgonske cerkve mesto križa, ko pride rešitev? — Dolgo časa je še v misli vtopljena zerla za odhajajočim, ko so se njegovi koraki že zdavnej izgubili v daljavi. Kako blizo so bili že krasni časi, ko sta se imela z Ožbetom združiti za vse življenje! Grajščak je izvolil Ožbeta za svojega oskerbnika ter mu dovolil oženiti se, kedar mu je ljubo. Že so se delale priprave v ta namen, že so pozdravljale dekleta Sabinko, kot prihodnjo nevesto, ko se na enkrat prikaže tako strašni oblak na jasnem nebu ter žuga vse na enkrat razdreti, kot zlate gradove, ki si jih stavi človeška domišljija v oblake, najmanjša sapica nakrat razpodi.

Slednjič se prikaže iz za oblakov blede mesec ter čarobno obseva skupenje ljudi, ki so se gibali po mestnem obzidju in molče nanašali skupaj bojne priprave.

Sabinka se prebudi iz zamišljenosti, zadene košaro, ki je ležala na tleh, ter hiti k delalcem.

19. Boj na lipniškem polju.

Komaj so pozlatili drugo jutro prvi solnčni žarki verhunee vinskih gor, ko se prikažejo prve sovražnikove čete na Radgonski planjavi. — Krog in krog goreče vasi, poteptana polja in razmesarjena kerščanska trupla bile so sledi Ahmet-Begovih divjih trum.

Prišed pred Radgono obleže turški poglavar neutegoma mesto ter ukaže napraviti obilo lestev, da bi prelomastil obzidje z naskokom, mislé si, da to delo njegovim hrabrim bojnikom ne bo dosti prizadjalo. Pa prevzetni Turčin se je zelo motil; hrabri Radgončani niso bili nepripravljeni. Vse obzidje je mergolelo dobro oboroženih borilcev, ki so že komaj čakali, sprejeti spodobno krutega sovraga.

Ahmet-Beg je dobro razvidel, da je najpervo potreba polastiti se tega mestica, ki je bilo za tedajšno dobo develj terdno in zavarovano, ako si hoče nadelati pot dalje v Štajersko deželo ter si preskerbeti terdno stališče za seboj.

Kakor votli grom, kedar se razlega po pečevji, zagermi na enkrat iz tisočerihi ust strašni krik: „Alah! Alah!“ ter se razlega daleč okrog po planjavi. Enako bučelam iz panjev, vsujejo se Muhamedanje proti obzidju ter plezajo kvišku po lestvah s sabljami v ustih, pa še krepkejše sprejmo kristijanje nepovabljene goste.

Po mestu zadoné zvonovi, ljudstvo na glas moli ter kliče Bogá in svetnike na pomoč, po tem pa se prične strašni boj.

Že so priplezali nekteri neverniki skoraj verh obzidja, ali tukaj jih čaka cela rajda svitlih sulic, enako bodečej meji. Z dolgimi drogi poderó posadniki lestve na tla, in Turčini se valé kupoma v globočino. Potem pa se vsujejo debele skale, kakor toča, z obzidja ter mečkajo spodej nevernike, in mesto hladilne vode izpira jim vreli krop glave. Blizo pet ur je trajal strašni napad, slednjič pa so se morali vendar Muhamedanje umakniti dovelj drago plačavši s tri tisoč mrtvimi svojo prederznost.

Ahmet-Beg je škripal z zobmi, da se tako borno mestice ustavlja njegovej neštevilnej armadi. Koj zbere vojsko ter jo pelje prek Mure na drugo stran, da bi se maščeval s požiganjem in morijo nad ubogimi kmeti, ker se mesta ni mogel polastiti, pri Radgoni pa pusti samo enega svojih vezirjev, da bi mesto oblegal in posadko prisilil z lakoto podati se.

Približal se je 4. oktober 1418. leta.

Nadvojvoda Ernest zbira svojo mogočno vojsko na lipniškem polji, da bi pognal sovražnika iz dežele, ki je tako prederzno prilomastil vanjo. Daleč okrog po polji taborijo kristijanske čete in zahajajoče solnce obseva krasno skupinje krasnih bojujnikov. Čili konji rezgečejo, meči zvenčé in po vsem taborišču se razlegajo bojne pesmi, ki še bolj navdušujejo razvneti serca vojaška.

Deset tisoč krepkih Štajercev vodil je Ernest sam, iz Krajinskega je pripeljal grof Turjaški tisoč oklepnikov, ki so že v resnih bojih pokazali svojo jakost. Iz Koroškega je prišlo dva tisoč pešcev in sedem sto konjnikov, katere so vodili vitezi Pankracij Ungnad, Vuk Krajgh in Eberhard Kolnič, slednjič pa jo primaha še grof Nikolaj Frangepan iz Hervaškega s tisoč jezdici.

Ernest je pregledal čete svojih zvestih vazalov in prepričal se je, da bode s tako obilo armado hrabrih vojakov lahko ukrotil ošabnega Turčina.

Grofa Frangepana izvoli Ernest za svojega prvega poveljnika in še tisto popoldne vzdigne se kerščanska vojska ter odrine proti Mureku, odkoder so pričakovali sovražnika. Pa komaj prekoračijo most prek Mure, in že zapazijo žalostne sledi turške silovitosti. Tu pa tam srečajo kopico kmetov, ki so že v zadnem trenutku popustili svoja selišča ter bežali v gore z deco in ženami. Tudi posamne turške čete so se prikazovale tu pa tam na svojih urnih konjih, ali zagledavši bližati se obilo trumo kristijanov, razkropile so se naglo na vse strani ter se umaknile. Krog in krog po planjavi ni bilo videti drugega nego poteptana polja in razdjana selišča. Tu pa tam se je ravno kar pokazal plamen iz streh urno pokončevaje lesena poslopja, drugod pa se je valil samo gosti dim še iz pogorišč, in osmojeni tramovi med kupom pepela so kazali, kje so stale poprej hiše ubogih kmetov, katere so Turki ali grozovito pomorili ali pa razpodili. Bolestne solze zaigrale so vitezom v očeh videti uničena polja in razdjana selišča svojih podložnih, in vsakteri je prisegel v svojem sercu maščevati se nad krutim sovražnikom. —

Med Ernestovo vojsko bil je tudi naš Ožbe. — Radgonski grajščak je poslal en oddelek svojih vojščakov, ki jih ni ravno neogibno potreboval v gradu, Ernestu na pomoč ter izvolil Ožbeta za poveljnika. — Kako radostni čuti so navdajali mladenča, ko je stopal na čelu svoje male četice! Pervikrat se mu je ponudila priložnost pokazati svojo jakost v boju, in komaj je že pričakoval trenutek, da bi skoraj srečali sovražnika ter bi se poskusili z njim.

Slednjič dospejo na majhino višino in spodej zagledajo sovražnikove šotore, ki so se prostirali skoraj po vsem polji.

Ahmet-Beg zvedevši, da se bliža kristijanska vojska, vredí svoje bojne trume ter sklene brez odloga napasti nasprotnike.

Ernest zapové svojej vojski ustaviti se, razpostavi krog in krog straže, potem pa ukaže napraviti šotore vpričo sovražnika. —

Že se je jelo mračiti, ko zasede Ahmet-Beg svojega čilega arabca, zbere tisoč najhrabrejših Mamelukov ter gre ogledovat sovražni tabor, da bi se prepričal o moči kristijanske vojske. „To peščico pohrustamo jutri za kosilo,“ nasmeje se turški poglavar videvši malo trumo kristijanov proti njegovej neštevilnej vojski, pa ošabnež je kmalo izvedel, kaj zamore tudi majhino število navdušenih vojakov, ki se boré za vero in dom. — Grof Frangepan zapazi namreč prederzne Turčine, ki so se skrivaj prikradli blizu taborišča, in v diru se spusti za njimi s svojimi verlimi Hervati. Še preden se je Ahmet-Beg nadjal, obsuli so ga že od vseh strani kristijani ter neusmiljeno udrihali po njegovih Mamelukih. Štiri sto nevernikov razsekali so razserjeni Hervatje na mestu v kosce, drugi pa so se z veliko težavo rešili in razperšili na vse kraje s svojim poveljnikom vred.

Wriskaje in pevaje vernejo se kristijani bogato obloženi s turškim plenom v taborišče in ta srečni začetek še bolj pomnoži njihovo hrabrost. —

Sedaj se približa mirna noč ter razgerne svoje temno krilo po zemlji in tisočero zvezd zamiglja na nebesnem oboku. Krasno in veličastno priplava prijazna lunica izza daljnih gorá, ali ta zvesta spremljevalka naše zemlje czirala se je necej nekako bolestno na razdjana polja, kot bi bila čutila, da bo to zemljo drugo jutro namakala kri tisoč in tisoč bojnikov, da jo bodo pokrivala mrtva trupla, kot snopovje ob žetvi.

V obeh taboriščih nastal je mir in samo ognji so plapoleli sem ter tje in obsevali skupinje krog ležečih vojakov. Terda tla bila so jim postelj, in marsikteri, ki je necej morda še prijetne sanje sanjal, ni mislil, da bode jutri že spal večno spanje.

Ožbe ni zatisnil celo noč očesa. Njegove misli so plavale daleč tam po Radgonskem mesticu, pri onej, ki si jo je izvolil za družico v življenji. Vedel je, da so Turki mesto oblegli, so pa li meščanje srečno odbili sovražne napade, tega mu ni mogel nihče sporočiti. Sabinka je bila med bojevalci. Kaj se je zgodilo ž njo? Živí še? Ali je morda že mrtva, ali pa celó v turškej sužnosti? Take in enake misli so ga vznemirjale ter mu kratile spanje.

Tudi poveljnik kristijanske vojske, nadvojvoda Ernest, ni spal to noč. Dolgo je klečal v svojem šotoru ter goreče molil k Bogu, da bi mu dodelil zmago ter osvobodil deželo nevernikov. —

Ko je jela drugo jutro zlata zora rudečiti nebó ter preganjati polagoma nočno temino, jele so doneti v obeh taborih trobente oznanjevaje, da je čas na osodepolni boj.

V dolzih rajdah stali so vojaki zbrani čakaje povelja planiti nad sovražnika. Nadvojvoda Ernest razpostavi poveljnike na določna mesta, potem pa prične z navdušenim glasom: „Predragi prijatelji in bojniki! Zvesti sinovi kerščanske vere! Približala se je osodna ura — ura, ki nam prinese svobodo ali pa sužnost. Slavno zmagati, ali pa junaško umreti, kakor se spodobi pra-

vim kristijanom, naj bode vaš sklep! — Zmago ali smert za žene in otroke, za vero in domovino!“ —

„Zmago ali smert!“ donelo je iz tisočero ust, in vsa vojska se jela pomikati proti sovražniku.

Ernest sam si je izbral središče, — najnevarnejše mesto, vedevši, da je ondi njegove lastne pričujočnosti najbolj potreba. — Spremljevali so ga najimenitnejši plemenitaši slovanski, ki so že mnogokrat pokazali v nevarnosti svojo jakost, — namreč: Bogomir Ravbar, Ditrih Tanhauser, Ekard Herberstein in Vuk Štubenberški.

Tudi Ožbe je ostal s svojo peščico vojakov pri glavni četi, kajti grof Štubenberški, sin prejšnjega grofa, kateremu je nekdanj Ožbe otel življenje, obdržal ga je pri sebi, dobro znavši njegovo pogumnost in neustrašenost. —

S strašnim krikom zaženo se Muhamedanje na kristijansko vojsko ter deró dalje kakor besni tigri in levi, pa Slovenci so stali, kot stoletni hrasti, ni za ped se niso umaknili. Vedno huje in huje pritiskajo Turki, Ahmet-Beg jih goni z boso sabljo v boj, kateri se hočejo odtegniti, pa nikakor ni bilo moč predreti kristijanskih verst. Slednjič zagleda Ahmet-Beg kerščanskega poveljnika v središču svoje armade. Tega se polastiti živega ali mertvega, bil je njegov namen, kajti s tem je upal zmešati kristijansko vojsko ter jo pognati v beg. Naglo zbere šest tisoč najboljših jezdicov, vversti jih v podobi zagozde ter plane naravnost v središče, kjer je stal nadvojvoda.

Krepko so mahali verli Slovenci po turških glavah, nobeden udarec ni bil zastonj, pa preobila je bila turška moč, kristijanske rajde so se vedno bolj ožile in preden so se nadjali, bili so od vseh strani oklenjeni. Nadvojvodov konj se zvali ves razmesarjen na tla in on sam je že kervavil iz več ran. Junaška viteza Ravbar in Tanhauser, ki sta prihitela nadvojvoda rešit, padla sta na bojišči ter storila slavno smert za vero in dom.

Že je bil Ernest skoraj v turških pesteh, ko se na enkrat zasliši zadej glas: „Rešite poglavarja!“ in s krepkimi mahljeji nadela si nekaj mož pot skozi sovražno gnječo in pririje do nadvojvoda. Bil je Ožbe s svojimi še ostalimi vojaki, ki so se ves čas borili v največej gnječi.

Med tem je tudi Kolnič s svojimi Korošci na desnem krilu prederl sovražnikove verste ter jih vedno podil. Ahmet-Beg videti, da se njegova vojska umika, popusti središče ter dere na desno krilo, da bi ondi begune zopet v red spravil. Ostro ste se sprejeli obe stranki. Korošci oslavljeni jeli so se umikati in Ahmet-Beg se je že veselil zmage, ko nenadoma pridere Frangepan s svojim konjištvom ter od vseh krajev napade Turke. Ahmet-Beg nenadjuje se tega napada, plane jeze bled in grozno preklinja nad Frangepana ter mu hoče preklati glavo s svojo krivo sabljo, pa ta mu v hipu izbije orožje iz rok, podere ga na tla ter mu zasadi svojo sulico globoko v persi, kričé: „Morilec! požigalec! tu imaš svoje plačilo!“ —

Zmaga kristijanov je bila gotova, dežela rešena.

Turki videti, da je njih vodja padel, spusté se urno v beg, da bi se re-

šili unostran Mure ter se polastili Radgone, kjer bi se jim bilo potem še moč braniti preganjalcem. —

Že se je temnilo, ko se vernejo kristijanske čete v svoja taborišča vris-kaje in pevaje veselé se zmage, in obilno obloženi s plenom iz turškega ta-bora. Nadvojvoda Ernest namreč ni hotel po noči sovražnika dalje preganjati, da bi si njegova utrujena vojska odpočila ter se vnovič okrepčala, drugo jutro pa zopet udari/a za Turčini ter jih čisto pognala iz dežele.

Prišed v tabor, ukaže Ernest najpervo, naj mu pripeljejo hrabrega mla-denčca, ki mu je rešil življenje. Grof Štubenberski ga gre sam iskat, da bi mu sporočil to veselo vest, pa kako se zavzame, ko najde Ožbetovo malo ker-delce žalostno sedeti pri plapojočem ognji, ki so ga ravnokar zakurili, a vod-nika ni bilo med njimi.

„Kje je Ožbe?“ praša jih prestrašen

„Sam Bog vedi!“ odpovedó mu ti. „Z nami se je še vračal iz boja, potlej se je pa kar naenkrat izgubil, nič ne vemo kam. Bojimo se, da ne bi ga bili vjeli Turki, ali pa da ne bi se mu bila kaka druga nesreča pripetila. Iskali smo ga že povsod, pa ga ni nikjer.“

Nadvojvoda zvedevši, da je mladeneč izginil, razpošlje berž nekaj vojakov po okolici, pa vse iskanje in prizadevanje bilo je zastonj. Niti v taboru niti zunaj ni bilo Ožbeta nikjer.

(Konec prihodnjič.)

Ljubici na grobu.

(Mih. Bregar.)

Kje si moja ljubica,
Oj, ljubica premila,
Ki si z dnu serca,
Vedno me ljubila?

Ljubezen zdaj vsa je preč,
Ker tebe mila tù ni več.

Kje si moja ljubica,
Ki pri oknu si slonela;
Ko si me zagledala,
Veselo si zapela?

Oh, zdaj pa petja slišat ni,
Ker tebe draga! tukaj ni!

Kje si moja ljubica,
Ki z manoj plesala,
Ki vinca si presladkega,
Meni natakala?

Radost' in plesa zdaj ni več,
Ker ti si šla od mene preč.

Kje si moja ljubica,
Oj, ljubica premila,
Ki do groba hladnega,
Si zvesto me ljubila?

Zamán se zdaj oko solzi,
Ker tebe videti več ni.

Na grob prihitel sem nocoj,
Ki po tebi zdaj roke steguje;
Prinesel sem serce seboj,
Ki žalostno zdihuje:

Draga! moja ljubca ti,
Naj ti večna luč gori.

Ali belo ali černo obleko?

(Spisal Franjo Krakovec.)

(Dalje.)

II.

Dosle ste poslušali, kako telesa oddajajo toplino; zdaj bodem pa razlagal, kako jo prejemajo.

„No Tine, beržkone te mati včasih svaré; kako kaj sprejemaš svarilne besede?“ prašam Tineta.

„Kako pa, da to povprašuješ? Saj veš, kakošen sem! Marsiktera svarilna beseda odleti od mene, kakor bob od stene; marsiktera gre skozi eno uho noter, skozi drugo pa ven; in le nektera ostane v spominu in v srcu.“

„Pri tebi pa,“ obernem se k Janezu, „je drugače. Tebi pa vsaka svarilna beseda ostane v srcu. — Nekako taka je tudi s toplino. Če obesim plahto pred vročo peč, leti toplina na plahto. Nekoliko toplih trakov se od plahte nazaj odbije k peči; nekoliko občepe v plahti; nekoliko jih pa predere plahto in hité naprej. Plahto pa grejejo tisti topli trakovi, ki se v nji uveznejo. Razna telesa se različno vedejo proti toplim trakom. Nektera stvar prepusti jih skoro vse skozi sebe in le malo jih v nji ostane, zato se tudi le počasi greje. Nektera stvar jih pa skoro vse odbije od sebe, in le malo jih v sebi obderži, zato se tudi le počasi greje. Nektera stvar jih pa le malo prepusti in tudi malo odbije, veliko več jih pa obderži v sebi, zato se pa tudi hitro in močno segreje.“

„Jože, povej, katero telo se močno segreje?“ prašam zvestega poslušalca. „Tisto,“ odgovarja, „tisto, ki le malo topline odbije ali prepusti, veliko je pa v sebi obderži in pogoltne.“

„Dobro si razumel!“ poprimem. „Zdaj vam bodem pa razlagal, na čem je ležeče, da se nekatere stvari kasno in slabo segrejejo, nekatere pa hitro in močno. Ležeče je na tem: — prvič, iz česa da je stvar; drugič, kako gosta da je; tretjič, kakošno poveršje da ima; in četrtyč, kakšne barve da je.“

P prvič kovine so jako lakotne na tople žarke, zato jih malone vse poserkajo, in le nekaj malega jih prepusté in odbijejo; kamen jih že manj poserka, les pa še manj. Zato se železo na solncu veliko bolj segreje od kamena, pa bolj od lesa. — „Balite, da se takoj prepričate!“ to rekši vstanejo vsi trije, grejo z menoj k vratom. Velim jim potipati kamenite stopnice, lesena vrata in železno kljuko. Reko mi, da je les gorak, kamen pa da je gorkejši, železo pa da je najgorkejše.

Posedemo se zopet pod lipo. „Zdaj denem pa vaš um na skušnjo,“ rečem jim. „Kteri prej ugame, kakošna streha da je po leti najboljša, ali slamnata, ali lesena, ali kamnita, ali železna?“

Nekoliko časa tuhtajo, kar se Jože zasmee na glas: „Veš kaj,“ reče mi, „to tuhtanje je teže, kakor klade razbijati ali s cepci vdrihati po snopih. Povej nam rajše sam, da si ne bomo belili glav!“

„Čiè ne da nič!“ zavrnem ga. „Le mislite! Dam vam pa lože vprašanje: kakošna streha se od solnčne vročine najbolj segreje, ali slamnata, ali lesena, ali kamenita, ali železna?“

„To pa že to,“ popravlja si Jože klobuk. „Železna se najbolj segreje, kamenita že manj, lesena in slamnata pa še manj.“

„Dobro“, nadaljujem. „Pod slamnato ali leseno streho ni po leti nikdar tako vroče, kakor pod kamenito; pod kamenito pa tudi ne nikdar tako vroče, kakor pod železno.“

„Da imajo kje lesene, kamenite in železne strehe?“ radovedno povpraša Janez. —

„Imajo, imajo,“ pravim mu. „Tri ure od tukaj je mestice, kjer je veliko hiš kritih z lesenimi deskami. Zidane hiše dandanes večidel pokrivajo z opako ali ceglom; in kaj drugega je opeka kakor kamen! Nekatere cerkve in nekteri zvoniki so pokriti s samimi kamenitimi škerlmi. In v nekem vlaškem mestu — v Benetkah — so imeli ječe krite s kovnimi ploščami; jetniki so se malo ne zadušili v teh ječah velike poletne vročine. — Najboljše je biti poleti pod slamnatimi strehami.“

„Drugič: gosto telo se more kmalu segreti, ker topli traki ne morejo lahko vanj, odbijajo se nazaj; v redko telo gre pa lahko vročina, zato se tudi redke, rahle stvari prej segrejejo. Voda, ki je tako gosta, da se da le za spoznanje zgostiti, odbija terdovratno od sebe solnčne žarke; zato se ne more kmalu tako segreti, kakor rahla, redka, peščena zemlja. Od tod prihaja, da je po dnevi zemlja gorkejša od vode. Zrak je pa zopet tako rekoč preredek, da pa tople trake preveč skozi sebe prepušča, zato se jako počasi greje. — Goste stvari veliko manj topline poserčejo, kakor rahle.“

„Tretjič: telo z grampastim poveršjem toplino bolj pije, kakor telo z gladkim poveršjem. Zdaj smo zopet pri tistem poveršju. Ker ima grampasta stvar klanjce, višine in nižine, ima tudi več poveršje od gladke stvari. Veče poveršje pa pogoltne več topline, kakor manjše. To priterjuje že pamet. Gram-pasta stvar se prej razhladi, pa tudi prej segreje, kakor gladka. — Oglejmo nekoliko rastlinsko perje! Ker smo ravno pod lipo, oglejmo njeno perje. Zgorjenja stran (lice) je gladka. Zakaj? Da manj solnčnih žarkov poserka in da se preveč ne segreje in ne spali. Kakošna je pa doljenja stran (robi)? Pa grampasta; zato, da po noči poserka več topline, ki gre iz zemlje; da perje po noči toplejše ostaja in pozebe. Pač velika modrost božja!“

„Mi ljudje smo res neumni,“ povzame Tine. „Naše modrovanje je dostikrat strašansko jalovo. Prav so rekli v nedeljo gospod Janez, da smo ljudje proti Bogu dosti neumnejši, kakor otroci proti odraslim. Bog svojo neskončno modrost kaže pri najmanjši stvarici. Majhno perjice je tako modro vstvarjeno, da ga po dnevi preveč solnce ne pali, po noči pa da ga preveč mráz ne zdeluje.“

Nato vsi obtihnemo in se zamislimo.

„Zares, črez zobe bi oplazil vsakega, ki gerdi jezik brusi nad božjo modrostjo, nad božjimi naredbami!“ prerušil Janez molk. „Razlagaj še, razlagaj! Kaj takega še nisem slišal nikdar!“

„Le pazljivo poslušajte,“ pričnem na novo, „zdaj pridemo do tega, zakaj da je bela obleka boljša od črne.“

Cetertič: — Černo telo skoro vso toplino pogoltne, belo pa skoro nič. Črna barva prav za prav še ne barva, ampak pomanjkanje svetlobe. Črna je tista stvar, ki popije vso svetlobo; bela pa tista ki vso svetlobo odbija.) Kakor černo telo vso svetlobo pogoltne, pogoltne tudi malo ne vso toplino, ki nanj pada; in to je vzrok, da se kmalu in jako segreje. Nasproti pa, kakor belo telo od sebe odbija svetlobo, tako odbija tudi vročino od sebe; zato se pa tudi kasno in slabo segreje. Ob kratkem rečeno: črne stvari so lakotne, so volčje na toplino, nič je od sebe ne hoté puščati, zato se močno segrejejo; bele stvari ne marajo za toplino, odbijajo jo od sebe na vso moč, kaj čuda tedaj, da se ne morejo jako segreti.“

„Da je to res, prepričamo se lahko. Če se denete dve deski, ena črna, ena bela na sonce, da se segrejeta, in se potlej preiščete toplini obeh, vidi se, da je črna deska toplejša od bele; to nam dokazuje, da je črna deska poserkala več solnčnih žarkov, kakor bela. Po zimi se tudi lahko prepričate o tem tako: Razprostrite črno in belo plahto po snegu in videli bode, da se sneg pod črno plahto bolj topi, kakor pod belo. To nam priča, da črna plahta več solnčnih žarkov pogoltne, da se bolj segreje: zato se tudi sneg pod njo topi bolj, kakor pa pod belo.“

(Konec prihodnjic.)

Basni.

(Pribečil št. K.)

Dva vprežena vola, vsa trudna in zdelana, nevoljna, da morata s težkim vozom še naprej, popustita gladko cesto in začenjata kobacati čez groblje in neravni svet. Poreden konj, ki se je ouden blizo pasel, in ju je zapazil, jima pravi: Kaj sta tako neumna, da gladko cesto popustita in si svoje delo še težavnije delata! ali nimata še dovolj teže, ki jo morata vleči? — Ona pa mu odgovarjata: Kaj tebi mar za to, kar počenjava? Ti lahko govoriš, ki si brez dela, dobivaš dobrega ovsa, in ti nikoli nič ne manjka; ali midva sva lačna in morava verh tega še terdo delati.

Več ljudi je na tem svetu tako neumnih, kakor sta bila ta dva vola; nejevoljno delajo in se trudijo, in si po svoji neumnosti še večje težave napravljajo.

* * *

Burja brije, gost sneg pokriva zemljo z belo odejo. Pa to ne straši črnega, serčnega krokarja; on ne mara dosti za merzlo zimsko sapo, v kateri bi človeku serce pozablo, temveč veselo leta na višini, na zadnje pa se spusti na kaščo polno žita. Tu začne verhi žitnega kupa berskati, in za svoj prazni želodec skrbeti; kar pride na kaščo hišni gospodar. Toda krokar se ga ne prestraši, temveč se mu začne prilizovati rekoč: Kaj ne, da sem ti jaz veliko dobroto storil? glej, jaz sem s tvoje kašče vrabce pregnal, kateri bi ti bili sicer mnogo zern žita pozobali in raztrosili! —

Res je, da si pregnal vrabce — mu odgovori gospodar — pa ne, da bi bil s tem meni koristil; tvoj namen je bil ves drugi, kakor le vrabce pregnati z moje kašče.

Marsikteri se hlini, da je naš prijatelj in dobrotnik, prav za prav pa le za svoj dobiček skerbi.

* * *

Vrabec je pri oknu poslušal kanarčka, ko je prepeval. Ker mu je to petje dokaj dopadlo, začel je ga tudi on posnemati, in si je prizadeval, tako peti, kakor kanarček. Pa črn krokar, ko ga vidi in sliši, mu pravi: Ubogi vrabec, čemu se napenjaš? kaj se siliš prepevati? Saj s tem še bolj kažeš svojo nesposobnost! Mar bi molčal; ali ne veš, da ni nobenemu mogoče zakriti svoje prirojene okornosti in nevkretnosti?

Kratkočasnice.

(Nabral Leop. Gorénjec — Podgoričan.)

Slavohlepen človek je prišel k Sokratu in povprašal ga, kako bi najberže pridobil si pošten in slaven glas. „Ako bodeš,“ — odgovori Sokrat, „resnično tak, kakoršen bi rad, da bi ljudje verovali, da si.“

* * *

Slavni Pariški zdravnik Dumolin je na smertnej postelji povedal to-le: „Jaz Vam po svoji smerti priporočam tri znamenite in dobre zdravnike: zmernost, vodo in pogosto sprehajanje po čverstem zraku.“

* * *

Neki Turek je bil prišel v brivnico, zató da bi se dal obriti. Brivec ga je povprašal, od kodi je, in povedal je, da je iz Sarajeva. Brivec se je hotel s Turčinom malo pošaliti, za tega delj je začel Sarajevce hvaliti, kaki junaki so, da se nobeden ne dáde pomjiliti, kedar jih brije. Turčinu je to bilo drago — in da bi pokazal, da je tudi on junak, reče, naj ga nepomjiljenega obrije. Ali ko ga je začelo močno boleti, da ni mogel več terpeti, šepnol je brivcu to-le: „Brivec, le pomjili me malo le, saj nisem prav iz Sarajeva doma, temuč nekje bliže od tam sem.“

* * *

V nekej vasi so se bili ljudje zbrali, da bi pozvedeli, kedo je ukradel ul bučel. Eden izmed vaščanov je povedal, da zna, kedo je to učinil. „Dejte, tisti je ukradel ul bučel,“ — dejal je, „tisti, ki ima pajčevino na klobuku!“ — Tat je z roko mahnil se po glavi, kakor bi bil hotel pajčevino otresti, ter je izdal se.

* * *

Nekov cesar je svoje cesarjevine modrijane povprašal, katero zlo je na tem svetu največe. Ta mu je odgovoril, da je hudo vreme največe zlo; ali cesar mu je oporekel, da huda ura ne traja dolgo časa. Ta modrijan mu je dejal, da je hudobna ženska največe zlo; a cesar mu je opomnil, da je hudobna ženska res veliko zlo, pa človek je lahko odžene ali zapusti. — Po dolgem ukrepanji so vsi poterdili, da je hudobna človeška natora največi zlo na svetu.

Družba sv. Mohora.

Odboru je došlo iz Ljutomera od gosp. nadučitelja Iv. Lapajne-ta sledeče pismo:

„Med slovenskim narodom razširjeno je že obilo slovenskih knjig o raznih strokah kmetijstva. Teh pa malo izobraženi kmetje največ radi tega zadostno ne umejo, ker jim manjka znanja temeljnih načel iz kemije (ločbe). Po mnenji podpisanega bi slavní odbor našemu narodu skoro z nobeno knjigo ne mogel bolj vstreči, nego s tako popularno pisano knjižico, kakoršna je Bernstein-ova, od koje hervatski prevod (Pogled v lučbu) tu priložim. Ako bi slavní odbor kdaj naklonil to knjižico svojim udom podeliti, pripravljen bi bil podpisani prosti in lahko umljivi slovenski prevod preskerbeti.“

Ker je priporočena Bernstein-ova knjiga po jako ročni osnovi povsem pripravna, tudi priprostega kmeta seznaniti s kemijo in njenimi glavnimi pravili, sprejel je odbor ponudbo g. Lapajne-ta tem rajši, ker družbi dosedaj ni bilo mogoče, o tem zanimivem predmetu posebno knjigo spraviti na svitlo. Pisatelju se je naročilo, da rokopis do l. 1879 odboru pošlje.

V vpisovanjskih polah, ki vedno še dohajajo, nahajamo letos med drugimi opazkami semtertje tudi vprašanje: „Ali ne bi bilo mogoče, da bi se farnim bukvarnicam, knjižnicam ljudskih in srednjih šol, kaznilnicam, posilnim delavnicam, bolnišnicam in drugim enakim zavodom primerno število dosedaj izdanih knjig brezplačno podarilo?“ Odkar družba živi in dela, je njeni odbor takim željam vselej rad vstrezal; po §. 4 opravičnega reda bode enake prošnje z veseljem spolnoval tudi vprihodnje; kar pa želi, je to, da se predstojniki ali podpiratelji imenovanih zavodov z dotično prošnjo neposredno obračajo do odbora, in da se stroški, ki jih pošiljatev darovanih knjig prizadeva, družbi povernejo.

Na razna vprašanja bomo odgovorili po prihodnji odborovi seji.

Zahvala.

Prečastiti gosp. Štef. Kocijančič, častni korar in profesor bogoslovja v Gorici, je kakor prejšnja leta tudi letos „Janežičevi ustanovitvi“ daroval 25 gld. in častiti gosp. Fr. Marešič, kaplan v Št. Vidu nad Ljubljano, je v isti namen poslal 10 gld. Ob enem ko odbor družbe sv. Mohora sprejem obojih doneskov potrdi, blagima dariteljema priserčno zahvalo ponavlja.

Duhovske spremembe v Kerški škofiji.

Č. g. Centrih Fr. fajmošter na Visoki Presnici, je dobil faro Št. Peter pri Vašinjah in č. g. Jerman Juri, provizor v Slovenjem Št. Mihelu, faro Borovlje. Č. g. Štembal Mart. pride iz Gorjan za provizorja v Čače in bode oskerboval tudi kuracijo v Št. Pavlu na Zili; Gorjansko faro bode na njegovo mesto oskerboval č. g. Vavtižar Luk., fajmošter na Ziljski Bistrici. Kuracija v Gorenčah je razpisana do 25. marca. — Umerl je dne 13. t. m. č. g. Wilenpart Raimund, duhoven na Šentjanski gori. R. I. P.